NAKLADNIČKI UGOVOR

Filipović, Vedran

Master's thesis / Diplomski rad

2015

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, FACULTY OF LAW / Sveučilište u Rijeci, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:118:228951

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-03-28**

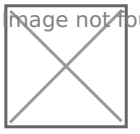

Repository / Repozitorij:

Repository of the University of Rijeka, Faculty of Law - Repository University of Rijeka, Faculty of Law

zir.nsk.hr

UNIRI DIGITALNA KNJIŽNICA

PRAVNI FAKULTET

SVEUČILIŠTA U RIJECI

Vedran Filipović

NAKLADNIČKI UGOVOR

(diplomski rad)

student: Vedran Filipović

mentorica: doc. dr. sc. Ivana Kunda

Rijeka, 2015.

SAŽETAK

Ovaj diplomski rad obrađuje problematiku nakladničkog ugovora kao posebnog pravnog posla u području autorskog prava kao grane prava intelektualnog vlasništva. U radu je, uz kratki osvrt na autorsko i nakladničko pravo te autorska djela općenito, pojašnjen povijesni razvoj nakladničkog ugovora, njegova pravna narav, forma i predmet ugovora, definirane su ugovorne stranke te međusobna prava i obveze autora i nakladnika, kao i slučaj raskida, odnosno prestanka nakladničkog ugovora, a predstavljena je i iznimka koja se odnosi na mali nakladnički ugovor.

Ključne riječi: nakladnički ugovor, autor, nakladnik

SUMMARY

This Final Thesis examines publishing contract ,as a special legal transation in the context of copyright law, which is one of the parts of intellectual property law. Thesis is concerned with historical development of publishing contract, its legal nature, form and object. Further more, the Thesis defines contractual parties (author and publisher) along with their mutual rights and obligations, and explains the consequences of the breach or termination of the publishing contract, together with short. Also, the Thesis describes so-called “small publishing contract” as an exception to the general publishing contract.

Key words: publishing contract, author, publisher

SADRŽAJ

1. UVOD 1
2. AUTORSKO PRAVO 2
2.1. Općenito 2
2.2. Autorsko pravo u objektivnom i subjektivnom smislu 2
2.3. Povijesni razvoj autorskog prava 3
2.4. Autorska djela 5
3. NAKLADNIČKO PRAVO 6
3.1. Pojam 6
3.2. Pravni izvori 6
3.3. Zaštita nakladničkog prava i sankcije za povredu 7
4. NAKLADNIČKI UGOVOR 10
4.1. Pojam 10
4.2. Povijesni razvoj regulacije nakladničkih ugovora u Hrvatskoj 11
4.3. Pravna narav 12
4.4. Forma nakladničkog ugovora 14
4.5. Predmet nakladničkog ugovora 17
4.6. Ugovorne stranke 19
4.7. Prava i obveze autora 20
4.8. Prava i obveze nakladnika 22
4.9. Prestanak nakladničkog ugovora i njegove posljedice 26
5. ZAKLJUČAK 28
6. PRAVNI IZVORI I LITERATURA 29
7. PRILOZI 31

1. UVOD

Autorsko pravo je, kao i pravo intelektualnog vlasništva općenito, grana prava koja postaje sve važnija u modernim procesima informiranja i komunikacije, a ipak, gotovo svakodnevno možemo vidjeti kršenja zakonskih odredbi bilo da se radi o neovlaštenom korištenju slika što je na Internetu jako čest slučaj ili nedopuštenom citiranju, pa čak kopiranju cijelih tekstova bez suglasnosti te navođenja autora. U ovom za širu javnost prilično "mutnom", ali svakako iscrpnom pravnom području izdvaja se nekoliko zakona od kojih jedan (ZAPSP) normira autorsko pravo, kao i srodna prava u koja se ubraja nakladničko pravo.

Glavna svrha i cilj ovog diplomskog rada je detaljno prikazati što se, kojim odredbama i zašto postiže nakladničkim ugovorom, kojeg autor sklapa s nakladnikom ne bi li mu na odgovarajući način objavio autorsko djelo te što se događa ukoliko jedna od stranaka prekrši određenu ugovornu obvezu. Rad ukazuje na određene sličnosti nakladničkog ugovora, s drugim obveznopravnim ugovorima, kao što su kupoprodaja ili ugovor o djelu, no između njih ipak postoje bitne razlike.

Kroz rad se pojašnjavaju prava i obveze autora i nakladnika kao protagonista nakladničkog ugovora uz početno kraće pojašnjenje što je zapravo autorsko pravo, a što autorsko djelo. Tema rada je relativno aktualna te posebno zanimljiva poradi iznimke u vidu malog nakladničkog ugovora koji ne mora biti sklopljen u pisanoj formi. Stoga, mnogi autori, najčešće u tiskovnim medijima, ni ne znaju da su nebrojeno puta u svojoj karijeri sklopili određenu vrstu ugovora, pa logično, ne razumiju vlastita prava i obveze.

Dakle, ovaj diplomski rad trebao bi rasvjetliti postupak od trenutka kada autor napiše, recimo, knjigu, do trenutka kada se ta knjiga pojavi na polici određene trgovine ili na nekom drugom mjestu koje je dostupno širokoj javnosti, ali i potvrditi opći dojam kako će intelektualno vlasništvo, a posebno autorsko pravo u bliskoj budućnosti aktualnog digitalnog vremena imati veoma važnu ulogu.

2. AUTORSKO PRAVO

2.1. Općenito

Zakon o autorskom pravu i srodnim pravima[1] (u daljnjem tekstu: ZAPSP) već u prvom članku donosi prilično pojednostavljenu definiciju autorskog prava kao prava autora u pogledu njegovog autorskog djela. Ipak, da bi se autorsko pravo kao jedan od mnogobrojnih instituta građanskog prava prikazalo u preciznijem kontekstu, potrebno se vratiti u povijest starih Latina. Sam naziv potječe od riječi *auctor* koja se danas najčešće prevodi kao tvorac, odnosno stvaratelj, pa bi se autorsko pravo moglo nazvati pravom tvorca intelektualnog djela[2]. U antičkim su se vremenima, naime, djela poznatih pisaca poput Ovidija ili Cicerona, prepisivala od strane robova što je činilo ta djela dostupnima širokoj masi javnosti[3].

Autorsko pravo kao pravo autora književnih, znanstvenih i umjetničkih djela je, zapravo, samo jedno od prava koje se prema Konvenciji o osnivanju Svjetske organizacije za intelektualno vlasništvo[4] (u daljnjem tekstu: WIPO[5]) može svrstati pod pojam intelektualnog vlasništva[6]. U načelu, ZAPSP štiti autorsko pravo te srodna prava (umjetnika izvođača, proizvođača fonograma, proizvođača videograma, nakladnika, organizacija za radiofuziju i proizvođača baze podataka), tako što nositelj autorskog ili nekog srodnog prava ima isključivo pravo korištenja, dok drugim osobama takvu aktivnost može zabraniti, odnosno odobriti.

2.2. Autorsko pravo u objektivnom i subjektivnom smislu

Autorsko pravo nije iznimka od ostalih grana pravne znanosti koje se mogu izraziti kao pravila kojima se uređuju određeni odnosi u određenoj životnoj zajednici (objektivni smisao) ili kao prava i obveze koji se nameću pojedincu (subjektivni smisao). Stoga, u objektivnom smislu autorsko pravo u pogledu intelektualnih djela s književnog, znanstvenog i umjetničkog aspekta (autorsko pravo u užem značenju) može se prikazati kao skup pravnih pravila kojima se normiraju pravni odnosi[7]. U Hrvatskoj je, poput većine država, zakon glavni izvor

[1] NN 167/03, 79/07, 80/11, 141/13, 127/14.
[2] Henneberg, Ivan, Autorsko pravo, Informator, Zagreb, 1996., str. 1.
[3] Gliha, Igor, Pravna narav nakladnikovih prava (doktorski rad), Zagreb, 1996., str. 16-17.
[4] NN MU br. 12/93, 3/99.
[5] WIPO je kratica od engleskog naziva World Intellectual Property Organization koja se smatra jednom od specijaliziranih ustanova Ujedinjenih naroda. Osnovana je 14. srpnja 1967. godine, a danas broji 188 članica među kojima je i Hrvatska te se brine o 26 međunarodnih ugovora. Sjedište WIPO-a je u Švicarskoj, u gradu Ženevi.
[6] Henneberg, Ivan, Autorsko pravo, op.cit., str. 2.
[7] Loc.cit.

autorskog prava, dok se neke odredbe mogu pronaći i u podzakonskim aktima[8]. Važan izvor autorskog prava su i međunarodni ugovori[9].

Što se subjektivnog smisla tiče, autorskim pravom mogu se smatrati priznata prava autora u pogledu njegovog djela koja se dijele na imovinska prava (prenosiva, ali ograničenog trajanja) te moralna ili osobna prava (djelomično prenosiva samo u *mortis causa*, ne i *inter vivos,* no neograničenog trajanja)[10]. U praksi, to znači da nitko ne može derivativno steći autorsko pravo, a da ga izvorni i jedini autor izgubi. Stjecatelj može imati pravo tek koristiti autorsko djelo na određene načine osnivanjem isključivog prava iskorištavanja[11].

2.3. Povijesni razvoj autorskog prava

Iako se mišljenja razlikuju[12], činjenica jest da je autorsko pravo do zakonske legislative došlo u 18. stoljeću, ali određeni elementi poput, na primjer, nakladničke djelatnosti postojali su i prije izuma tiska[13]. Zbog toga, u procesu razvijanja autorskog prava Henneberg razlikuje tri razdoblja:

a) Razdoblje do nakladničkih i autorskih privilegija

Već u starom Rimu postojao je odnos između autora književnog djela te nakladnika, a potonjom djelatnošću pretežno su se bavili trgovci knjiga koji bi organizirali umnožavanje knjiga po veoma zanimljivom principu. U većoj dvorani čitač bi glasno diktirao tekst dok bi zadaća robova bila da ga zapišu, u drugoj se dvorani obavljala korektura što se može usporediti s današnjim lektorstvom, a u idućoj uvezivanje. Nakladnici su do rukopisa dolazili izravnim kupovanjem od autora, cijena je ovisila o koristi, pa se slobodno zaključuje kako

[8] Takvi podzakonski akti su Pravilnik o stručnim kriterijima za obavljanje djelatnosti ostvarivanja autorskih prava i prava umjetnika izvođača (NN 1/94) ili Pravilnik o visini naknade za rad Vijeća stručnjaka (NN 24/06, 148/08).

[9] Najvažniji ugovori koji se odnose na autorsko pravo su: Bernska konvencija za zaštitu književnih i umjetničkih djela iz 1886. godine (NN MU 12/93, 3/99), Nairobijski ugovor o zaštiti olimpijskog simbola 1981. godine (NN MU br. 7/04, 11/04) i Univerzalna konvencija o autorskom pravu prema izvornom tekstu iz 1952. godine (NN MU br. 12/93, 3/99) revidirana u parizu 1971. godine (NN MU br. 12/93, 3/99).

[10] Henneberg, Ivan, Autorsko pravo, op.cit., str. 2-3.

[11] Gliha, Igor, Raspolaganje autorskim pravom (i srodnim pravima), Zbornik Hrvatskog društva za autorsko pravo, vol. 5., 2004., str. 98.

[12] Prema Docku autorsko pravo vuče korijene iz starog vijeka (Dock. M.C., Etude sur le droit d'auteur, Paris, 1963.), Copinger i Skone James smatraju da se o njemu ne može govoriti prije uvođenja tiska (Copinger ans Skone James, On Copyright, London, 1971.) dok je mišljenje Spajića da se o autorskom pravu može govoriti tek početkom 18. stoljeća (Spajić, Vojislav, Teorija autorskog prava i autorsko pravo u SFRJ, Zagreb, Beograd, Čakovec, 1983.); Henneberg, Ivan; Autorsko pravo, op.cit., str. 8.

[13] Henneberg, Ivan, Prinos proučavanju nakladničkih prava, Zakonitost (47), Zagreb, br. 8-12., 1993, str. 533.

nije samo rukopis bio predmet kupoprodajnog ugovora, već i pravo umnožavanja te izdavanja koje je bilo "uključeno" u pravo vlasništva rukopisa[14].

b) Razdoblje nakladničkih i autorskih privilegija

Nakladnička djelatnost novog doba počela se razvijati kada je Johannes Guttenberg 1455. godine izmislio sustav prema kojemu se tekst tiska na papir te pomoću njega umnožio te prodavao primjerke Biblije[15]. Dakako, postupak tiskanja sredinom 15. stoljeća iziskuje velike troškove, pa je bilo potrebno da nakladnik kroz određeno vrijeme proda svoje rukopise, ali i istovremeno stvorio svojevrsni monopol time što će isključiti konkurenciju. Stoga, nakladnicima se počelo priznavati isključivo pravo prodaje knjiga te tiskanje, i to u obliku individualnih privilegija. Može se reći da su ti privilegiji imali čistu gospodarsku svrhu, nakladniku su služili za osiguranje troškova idućih možebitnih tiskanja. Kao prvi nakladnički privilegij spominje se onaj Giovannija de Spire iz 1469. godine u Veneciji[16].

c) Razdoblje zakona i međunarodnih ugovora o autorskom pravu

Takozvani "Zakon kraljice Ane" iz 1710. godine priznao je autorima isključivo pravo tiskanja knjiga koje su već tiskane (u trajanju od 21 godinu) te knjiga koje još nisu tiskane u trajanju od 14 godina. Dakle, možemo smatrati da prvi zakon o autorskom pravu potječe iz Engleske, a do kraja 19. stoljeća u velikom broju europskih država doneseni su zakoni o autorskom pravu. Od mnogih međunarodnih ugovora, najveći značaj ima prethodno spomenuta Bernska konvencija iz 1886. godine o zaštiti književnih i umjetničkih djela[17].

U bivšoj Jugoslaviji je nakon drugog svjetskog rata donesen Zakon o zaštiti autorskog prava iz 1946. godine koji se kasnije revidirao 1957., 1968. te 1978[18]. Nakon suverenosti 1991. godine, RH preuzela je Zakon o autorskom pravu iz 1978. s izmjenama i dopunama (1986., 1990.) te ga dodatno izmijenila 1993. godine.[19] Donošenjem ZAPSP-a iz 2003. godine, uz zakon iz 1993. prestao je važiti i Zakon o izdavačkoj djelatnosti.

[14] Ibid., str. 533-534; Henneberg, Ivan, Autorsko pravo, op.cit., str. 8-9.
[15] 1282 folio stranice u 2 stupca po 42 retka.
[16] Henneberg, Ivan, Autorsko pravo, op.cit., str. 10.
[17] Vidi supra bilj. br. 10.
[18] Henneberg, Ivan, Autorsko pravo, op.cit., str. 11.
[19] NN 58/93, 9/99, 76/99, 127/99, 67/01.

2.4. Autorska djela

Predmet ili objekt zaštite autorskim pravom jest autorsko djelo koje hrvatski zakonodavac definira kao originalnu intelektualnu tvorevinu iz književnoga, znanstvenog i umjetničkog područja koja ima individualni karakter, bez obzira na način i oblik izražavanja, vrijednost, vrstu ili namjenu[20]. Također, osim autorskog djela u cjelini, predmetom autorskog prava smatra se i nedovršeno autorsko djelo, naslov te dijelovi autorskog dijela koji udovoljavaju pretpostavkama iz spomenute definicije. Dakle, važno je da se radi o kreativnom i subjektivno originalnom ostvarenju, da djelo ima autorski karakter te da je s područja književnosti, umjetnosti ili znanosti. ZAPSP navodi koja se sve djela osobito smatraju autorskima:

a) jezična djela (pisana, govorna te računalni programi)
b) glazbena djela, s riječima ili bez njih
c) dramska i dramsko-glazbena djela
d) koreografska i pantomimska djela
e) djela likovne umjetnosti
f) djela arhitekture
g) djela primijenjenih umjetnosti i industrijskog dizajna
h) fotografska djela i djela proizvedena postupkom sličnim fotografskom
i) audiovizualna djela
j) kartografska djela
k) prikazi znanstvene ili tehničke prirode kao što su planovi slike, crteži, tablice i dr[21].

Autorsko djelo, kako mu i sam naziv govori, pripada isključivo autoru koji ga je kreirao te autorska djela drugih osoba smiju se koristiti samo na temelju njihove suglasnosti, određene zakonske odredbe ili posebne pravne osnove[22], a pravo na iskorištavanje autorskog djela stječe se ponajviše na temelju pravnog posla, nasljeđivanja, iznimno na zakonskim temeljima ili sudskim odlukama[23].

[20] Čl. 5. st. 1 ZAPSP-a.
[21] Čl. 5. st. 2. ZAPSP-a.
[22] Gliha, Igor, Prava na autorskim djelima nastalim u radnom odnosu i po narudžbi, str. 794.
[23] Gliha, Igor, Raspolaganje autorskim pravom (i srodnim pravima), op.cit., str. 99.

3. NAKLADNIČKO PRAVO

3.1. Pojam

Nakladničkim se pravom u subjektivnom smislu u domaćem zakonodavstvu smatra pravo nakladnika na umnožavanje autorskih djela te njihovo stavljanje u promet. Sam izraz "naklada" dolazi od praslavenskog glagola "klasti" (stavljati, polagati)[24], a u hrvatskoj pravnoj terminologiji ima dva značenja: 1. poduzeće koje izdaje knjige, izdavač ili nakladnik te 2. tiraža, odnosno broj primjeraka tiskan u jednom izdanju[25].

Pravo nakladnika jedno je od srodnih prava koje je priznato ZAPSP-om[26] što znači da nakladnici imaju pravo na odgovarajuću naknadu za svako reproduciranje svojih pisanih izdanja za privatno ili drugo vlastito korištenje, a to pravo nakladnika odgovarajuće je pravu autora iz čl. 32. st 2. ZAPSP-a[27] te traje 50 godina od zakonitog izlaganja djela[28].

Također, osoba koja prvi put zakonito izdaje ili priopći javnosti još neobjavljeno autorsko djelo na kojemu je autorsko pravo prestalo, stječe pravo odgovarajuće imovinskim autorskim pravima[29] prema ZAPSP-u, a to pravo traje 25 godine od dana prvog zakonitog izdanja dejla ili priopćavanja javnosti[30].

3.2. Pravni izvori

Što se tiče pravnih izvora koji uređuju nakladničko pravo, Gliha navodi kako je najvažniji izvor u Hrvatskoj ZAPSP, kojim se uređuje iskorištavanje autorskih djela te autorski ugovori o iskorištavanju autorskih djela. Osim općih odredbi o autorskim ugovorima[31], posebnim odredbama normirani su pojedini ugovori. Kao što je recimo, ugovor o scenskom prikazivanju[32] ili nakladnički ugovor[33] koji će se detaljno obraditi na idućim stranicama ovoga rada.

[24] Gluhak, Alemko, Hrvatski etimološki rječnik, Zagreb, 1993., str. 320.
[25] Anić, Vladimir, Rječnik hrvatskog jezika, Zagreb, 1991., str. 363.; Henneberg, Ivan, Prinos proučavanju nakladničkih prava, op. cit., str. 530-532.
[26] Za ostala srodna prava vidi poglavlje 2.1.
[27] „Autori imaju pravo na odgovarajuću naknadu od fizičke ili pravne osobe koja uz naplatu obavlja usluge fotokopiranja."
[28] Čl. 145. ZAPSP-a.
[29] Čl. 18-31. ZAPSP-a.
[30] Čl. 146. ZAPSP-a.
[31] Čl. 51-55. ZAPSP-a.
[32] Čl. 71-72. ZAPSP-a.
[33] Čl. 56-67. ZAPSP-a.

Važan izvor je i Zakon o obveznim odnosima (ZOO)[34] čije se odredbe supsidijarno primjenjuju budući da se ZAPSP u tom pogled smatra kao *lex specialis*. Odredbe ZOO-a u pogledu nakladničkog prava su, dakle, relevantne onda kada se rješenje za određeni pravni problem (primjerice: odgovornost za štetu) ne može pronaći u ZAPSP-u.

Iako nisu posebno značajni, običaji također mogu biti izvor nakladničkog prava, pa bi se pod time moglo smatrati pravo autora na besplatne autorske primjerke djela koje je umnoženo i stavljeno na raspolaganje javnosti[35]. U Hrvatskoj ne postoje tipski nakladnički ugovori kao zaseban izvor, iako većina nakladnika koristi vlastite tipske ugovore, baš kao i Hrvatska autorska agencija[36] koja, s druge strane, zastupa interese autora[37].

3.3. Zaštita nakladničkog prava i sankcije za povredu

Prema ZAPSP-u, nositelj prava koje mu je protupravno povrijeđeno ima pravo na zaštitu tog prava[38]. U slučaju kada je sklopljen nakladnički ugovor[39], nakladnik je taj kojemu zakonske odredbe prema trećim osobama omogućuju zaštitu prava na umnožavanje te stavljanje u promet autorskog djela. S druge strane, svatko je dužan suzdržavati se od bilo kojih radnji koje bi vrijeđale pravo nakladnika[40] jer autorsko pravo (pa tako i srodna prava, uključujući nakladničko pravo), djeluje prema svima.

Dakle, u slučaju povrede nakladničkog prava od strane treće osobe, nastaje izvanugovorni odnos odgovornosti za štetu. Nakladnik je ovlašten tražiti utvrđenje te prestanak radnje kojom se povrjeđuje njegovo pravo, a takav zahtjev možemo nazvati temeljnim zahtjevom u pogledu povrede apsolutnih prava u svim područjima intelektualnog vlasništva[41]. Zahtjev za prestankom takve radnje odgovara negatornoj tužbi iz stvarnog prava koja ne zastaruje[42]. U slučaju podnošenja zahtjeva za prestankom povrjeđujuće radnje, na nakladniku je teret dokaza počinjenja takve radnje. Tuženik, pak, mora dokazati činjenice na kojima temelji eventualnu

[34] NN 35/05, 41/08, 125/11.
[35] Gliha, Igor, Nakladnički ugovor u svjetlu njegova razvoja u Hrvatskoj, Zbornik PFZ, vol. 45, br.4-5, 1995., str. 508.
[36] Specijalizirana agencija za ostvarivanje i zaštitu autorskih prava iz svih područja kreativnog stvaralaštva na području Republike Hrvatske koja je osnovana 1955. godine (više na službenoj stranici: www.haa.hr).
[37] Gliha, Igor, Nakladnički ugovor u svjetlu njegova razvoja u Hrvatskoj, op. cit., str. 266-270.
[38] Čl. 172. st. 1. ZAPSP-a.
[39] Vidi infra poglavlje 4.
[40] Henneberg, Ivan, Autorsko pravo, op. cit., str. 138.
[41] Parać, Kamelija, Građanskopravna zaštita prava intelektualnog vlasništva prema novelama zakona s područja prava intelektualnog vlasništva iz 2007. godine, Zagreb, Narodne novine, 2007., str. 241.
[42] Gliha, Igor, Pravna narav nakladnikovih prava (doktorski rad), op. cit., str. 337.

tvrdnju da njegova radnja ne zadire u nakladnikova prava[43]. Nakladnik, također, ima pravo temeljem članka 181. ZAPSP-a zahtijevati uništenje ili preinačenje svih primjeraka koji su bespravno izrađeni, stavljeni na tržište ili namijenjeni stavljanju na tržište, ali može od kršitelja prava tražiti da mu preda takve primjerke za naknadu koja ne može biti viša od troškova njihove proizvodnje, no takve mjere ne odnose se na odvojive dijelove primjeraka čija proizvodnja i stavljanje na tržište nisu bespravni. Kršitelj prava, dakako, snosi teret bilo koje od izrečenih mjera, a prilikom odlučivanja o osnovanosti, sud ocjenjuje ozbiljnost, težinu povrede, ali i interese trećih osoba[44]. Ipak, sud će odbiti zahtjev tužitelja za uništenjem navedenih sredstava ako bi time nastala veća šteta od već nanesene štete koja je nastala povredom određenog prava[45], a daljnji stavci čl. 181. ZAPSP-a slično su koncipirani jer će sud odrediti druge mjere ako bi uništenje bilo nerazmjerno intenzitetu i naravi povrede. U tom slučaju, nakladniku pripada naknada koja ne može biti manje od iznosa kojeg bi zaradio da se ovlašteno koristio pravom[46].

Nadalje, prema članku 178. ZAPSP-a[47], ukoliko bi nakladnik tražio popravljanje štete, primjenjuju se opća pravila iz ZOO-a. Štetu može prouzročiti fizička ili pravna osoba, mora postojati uzročno-posljedična veza između štete i štetne radnje, a popravljanje uključuje restituciju, satisfakciju i naknadu štete[48], a potonji zahtjev nakladnik može usmjeriti i prema autoru i prema svakoj trećoj osobi koja povrjeđuje njegovo pravo[49]. Što se odgovornosti za štetu tiče, primjenjuju se opće odredbe obveznog prava[50].

Također, ako je neovlaštenim korištenjem predmeta srodnog prava povrijeđeno nakladničko pravo, nakladnik može zahtijevati naknadu koja je uobičajena za tu vrstu korištenja ili naknadu koja je propisana čl. 162. st. 2. ZAPSP-a[51], a ukoliko je bespravnim korištenjem stečena neka korist, nositelj prava ima pravo zahtijevati takvu stečenu korist prema općim pravilima o stjecanju bez osnove[52]. Nakladnik čije je pravo umnožavanja i stavljanja u promet autorskog dijela povrijeđeno namjerno ili krajnjom nepažnjom, ima pravo na naknadu u

[43] Čl. 177. ZAPSP-a.
[44] Parać, Kamelija, Građanskopravna zaštita prava intelektualnog vlasništva prema novelama zakona s područja prava intelektualnog vlasništva iz 2007. godine, op. cit., str 242.
[45] Ibid., str. 243.
[46] Loc. cit.
[47] Ako je povredom kojeg prava iz ovog Zakona nastala šteta, nositelj prava ima pravo zahtijevati njeno popravljanje prema općim pravilima o popravljanju štete.
[48] Henneberg, Ivan, Autorsko pravo, op. cit., str. 139-140.
[49] Gliha, Igor, Pravna narav nakladnikovih prava (doktorski rad), op. cit., str. 339.
[50] Loc. cit.
[51] Čl. 179. st. 1. ZAPSP-a.
[52] Čl. 179. st. 3. ZAPSP-a.

dvostrukom iznosu od ugovorene ili odgovarajuće uobičajene, ako nije ugovorena[53]. Kod takvog penala, najmanji iznos je dvostuka ugovorena ili odgovarajuća naknada, u slučaju da nije ugovorom određena[54].

ZAPSP nadalje propisuje da osoba čije je pravo povrijeđeno ima pravo zahtijevati da pravomoćna presuda bude objavljena u sredstvima javnog priopćavanja o tužiteljevom trošku. Pri tome nije važno je li presuda djelomično ili u potpunosti udovoljila tužbenom zahtjevu, a sud odlučuje u kojem sredstvu javnog priopćavanja će presuda biti objavljena te hoće li se objaviti cijela ili samo njezin dio[55]. Objava presude predstavlja moralnu zadovoljštinu za nakladnika kojemu je pravo povrijeđeno budući da tuženik, odnosno osuđenik može zbog javnog objavljivanja presude imati posljedice, u poslovnom, ali i privatnom smislu[56]. Nadalje, presuda dana na uvid široj javnosti putem medija može imati preventivni učinak na možebitna buduća kršenja nakladničkog, ali i autorskog prava općenito[57] jer je više od dojma da građani nisu detaljno upoznati kojim sve radnjama mogu kršiti intelektualno vlasništvo. Treba istaknuti da temeljem članka 184. pravo na zaštitu prava iz ZAPSP-a ne zastarijeva.

Nakladnik može i privremenim mjerama, koje su prilično efikasne u zaštiti prava, ustati protiv kršitelja prava ukoliko učini vjerojatnim da mu je pravo povrijeđeno ili da mu prijeti opasnost od povrede[58]. Bitno je naglasiti da Ovršni zakon[59] u glavi 33. donosi opća pravila o privremenim mjerama, a u mnogim drugim zakonima na području intelektualnog vlasništva nalaze se posebne odredbe koje su *lex specialis*[60].

Sud, dakle, u slučaju kršenja nakladničkog prava može odrediti bilo koju privremenu mjeru koja je usmjerena na prestanak ili sprječavanje povrede, a posebno oduzimanje ili isključenje iz prometa proizvoda čije usluge koriste treće osobe da bi povrijedile pravo iz ZAPSP-a[61].

[53] Čl. 183. ZAPSP-a.
[54] Parać, Kamelija, Građanskopravna zaštita prava intelektualnog vlasništva prema novelama zakona s područja prava intelektualnog vlasništva iz 2007. godine, op. cit., str 245.
[55] Čl. 180. ZAPSP-a.
[56] Gliha, Igor, Pravna narav nakladnikovih prava (doktorski rad), op. cit., str. 339-340.
[57] Parać, Kamelija, Građanskopravna zaštita prava intelektualnog vlasništva prema novelama zakona s područja prava intelektualnog vlasništva iz 2007. godine, op. cit., str 247.
[58] Ibid., str. 253-254.
[59] NN 112/12, 25/13, 93/14.
[60] Parać, Kamelija, Građanskopravna zaštita prava intelektualnog vlasništva prema novelama zakona s područja prava intelektualnog vlasništva iz 2007. godine, op. cit., str 253.
[61] Čl. 185. st. 1. ZAPSP-a.

Izricanje spomenute privremene mjere najčešće se koristi za vrijeme dok parnični postupak ne bude završen, odnosno tužbeni zahtjev tužitelja usvojen ili odbijen[62].

4. NAKLADNIČKI UGOVOR

4.1. Pojam

Od ideje i teksta za, primjerice, knjigu do samog rukopisa u koricama kojega zainteresirani čitatelj ima u posjedu ili vlasništvu, dugačak je (pravni) put na kojemu je ključna osoba posrednik bez kojega bi realizacija autorskog djela i njegovo plasiranje u javnost bilo vrlo otežano ili, u određenim situacija zbog financijskih ili drugih okolnosti, gotovo nemoguće. Taj posrednik – nakladnik ulaže vlastita novčana sredstva i znanje ne bi li omogućio da nečije autorsko djelo postane dostupno široj javnosti time što se brine o pravilnom opremanju djela, multiplikaciji primjeraka, puštanju u promet itd[63].

Nakladničkim ugovorom uređuje se odnos između autora i nakladnika[64], pa autor ili nositelj autorskog prava te nakladnik tako postaju dvije ugovorne stranke. Ipak, za potpuno shvaćanje tog pojma koji je tema ovog rada, uputno je koristiti Hennebergovu definiciju nakladničkog ugovora: "Nakladnički ugovor je ugovor kojim autor ili nositelj autorskog prava u pogledu određenog autorskog djela prenosi pravo umnožavanja i stavljanja u promet (pravo izdavanja) djela na nakladnika koji se obvezuje da djelo izda na svoj trošak"[65].

Bitni elementi tog ugovora su prijenos prava objavljivanja autorskog djela tiskanjem ili umnožavanjem. To odgovara i pojmu nakladničkog ugovora iz ZAPSP-a[66], koji kaže kako se autor tim ugovorom obvezuje za nakladnika osnovati pravo reproduciranja svojega autorskog djela tiskanjem ili drugim sličnim postupkom i pravo distribucije primjeraka autorskog djela, a nakladnik se obvezuje djelo na ugovoreni način izdati te autoru platiti ugovorenu naknadu ako ugovorom nije drukčije određeno te se brinuti o uspješnoj distribuciji primjeraka i davati autoru podatke o distribuciji autorskog djela. Također, čl. 56. st. 2. ZAPSP-a kaže kako nakladnik ima isključivo pravo izdavanja, odnosno naklade djela, samo ako ugovorom nije drukčije uređeno.

[62] Henneberg, Ivan, Autorsko pravo, op. cit., str. 142.
[63] Gliha, Igor, Nakladnički ugovor u svjetlu njegova razvoja u Hrvatskoj, op. cit., str. 483.
[64] Gliha, Igor, Pravna narav nakladnikovih prava (doktorski rad), op. cit., str. 263-264.
[65] Henneberg, Ivan, Autorsko pravo, op. cit., str. 114.
[66] Čl. 56. st. 1. ZAPSP-a.

Dakle, da bi neki ugovor imao sve elemente nakladničkog, autor ili njegovi pravni sljednici[67], moraju nakladniku prepustiti pravo umnožavanja, objavljivanja i puštanja u promet autorskog djela, a on je dužan djelo izdati. Posebnost nakladničkog ugovora jest što interesi dvaju strana nisu suprotstavljeni, već svatko ima svoje interese za obostranu suradnju. Štoviše, autor i nakladnik imaju isti cilj, oboje žele da djelo bude pristupačno javnosti i da, pritom, naravno, zarade što više novaca. Autor, kao stvaratelj, pritom ulaže svoje znanje i kreativnost, dok nakladnik, kao posrednik prema javnosti, ulaže svoj kapital[68].

4.2. Povijesni razvoj regulacije nakladničkih ugovora u Hrvatskoj

Prethodno[69] je već bilo zaključeno kako je nakladnička djelatnost egzistirala mnogo prije samih propisa o autorskom pravu, pa su se, logično, u to doba, čak i prije izuma tiska, sklapali i nakladnički ugovori.

Međutim, nakladnički je ugovor prvi put na području RH-a bio normiran i uređen Općim građanskim zakonikom,[70] koji je imao 1502 članka, od kojih su se čl. 1164-1171. odnosili na nakladnički ugovor. Nakladničko pravo umnožavanja te prodavanja djela nazvano je pogodbom o izdavanju knjiga, za vrijeme trajanja ugovora autor nije mogao prenijeti prava na drugu osobu, a obujam naklade nije se smatrao bitnim sastojkom ugovora. Također, autor je nakladniku bio dužan nadoknaditi eventualnu materijalnu štetu ako bi htio objaviti izmjenjeno djelo prije no što su rasprodani svi primjerci prvotno ugovorene naklade za tada još neizmjenjeno autorsko djelo[71].

U Hrvatskoj i Slavoniji kao hrvatskom dijelu Austro-Ugarske u pogledu odredbi o nakladničkom ugovoru 1876. počeo je vrijediti Trgovački zakon,[72] dok je u Dalmaciji te Istri kao austrijskim dijelovima monarhije nakladnički ugovor bio normiran odredbama iz OGZ-a sve do 1916. godine i njegove novele. Odredbe TZ-a[73] o nakladničkom ugovoru bile su detaljnije od propisa OGZ-a te se smatralo da je pravo nakladnika izvedeno iz autorskog

[67] Sam autor nije jedini koji može sklopiti nakladnički ugovor, mogu to učiniti autorovi nasljednici kao univerzalni sukcesori ili druge osobe na koje je preneseno takvo pravo. Gliha, Igor, Nakladnički ugovor u svjetlu njegova razvoja u Hrvatskoj, op. cit., str. 495.
[68] Loc. cit.
[69] Vidi supra poglavlje 2.3.
[70] Justizgesetzammlung, br. 1-6/1811., poznat po skraćenici ABGB (Allgemeines Burgerliches Gesetzbuch).
[71] Gliha, Igor, Nakladnički ugovor u svjetlu njegova razvoja u Hrvatskoj, op. cit., str. 489-490.
[72] Zak. čl. XXXVII:1875, Zbornik, 79/1875. i 44/1877, citirano prema Gliha, Igor, Nakladnički ugovor u svjetlu njegova razvoja u Hrvatskoj, op. cit., str. 488.
[73] Čl. 515-533.

prava, a detaljno su kodificirana pravila prestanka ugovora, zakašnjenja ili stečaja nakladnika[74].

Revizijom ZAP-a 1968. godine nakladnički je ugovor izašao iz opće građanskopravne ili trgovačkopravne regulacije te pripao odredbama koje se tiču autorskog prava, iako su se prilikom kasnijeg formiranja ZOO-a pojavila razmišljanja kako se radi o obveznom ugovoru koji bi trebao biti reguliran i tim propisom[75]. Unatoč činjenici što je 1983. donesen Zakon o izdavačkoj djelatnosti koji danas nije na snazi, u njemu nisu postojale odredbe o nakladničkom ugovoru, a aktualni hijerarhijski odnos između odredaba ZAPSP-a i ZOO-a već je pojašnjen[76].

4.3. Pravna narav

Govoreći o pravnoj naravi nakladničkog ugovora, ne mogu se izbjeći povijesne teze raznih teoretičara koji su imali razna mišljenja o spomenutoj temi, ali i samom pojmu nakladničkog ugovora koji se zahvaljujući određenim sličnostima dovodio u vezu s ugovorima o kupoprodaji (lat. *emptio venditio*), ortakluku (lat. *societas*) ili zakupu/najmu (lat. *locatio conductio*). Tek nakon donošenja njemačkog zakona o autorskom pravu 1901. godine te posebnih propisa o nakladničkom pravu, kao ispravno i jedino mišljenje prihvaćeno je ono o nakladničkom ugovoru kao posebnom ugovoru obveznopravne naravi.[77] To se potvrđuje i danas time što ZAPSP propisuje primjenu ZOO-a na sva pitanja u vezi s autorskopravnim ugovorima koja nisu njime uređena[78]. Dakle, u odnosu na druge obveznopravne ugovore nakladnički ugovor ne predstavlja izuzetak, on ima mnogo sličnosti s mnogim drugim obveznopravnim poslovima, no ipak se dovoljno razlikuje da bi se smatrao ugovorom *sui generis*[79].

[74] Gliha, Igor, Nakladnički ugovor u svjetlu njegova razvoja u Hrvatskoj, op. cit., str. 490.
[75] Ibid., str. 493-494.
[76] Vidi supra poglavlje 3.2.
[77] Henneberg, Ivan, Autorsko pravo, op. cit., str. 114.
[78] Čl. 55. ZAPSP-a.
[79] Gliha, Igor, Nakladnički ugovor u svjetlu njegova razvoja u Hrvatskoj, op. cit., str. 496.

S obzirom da je narav odnosa autor-nakladnik već općenito pojašnjena[80], može se istaknuti kako su nakladnički ugovori po svojoj pravnoj naravi:

a) konsenzualni

Konsenzualni ugovori nastaju voljom stranaka temeljem njihovog sporazuma pri čemu je dovoljno da jedna strana prihvati određenu ponudu druge strane[81]. Primjeri za takav pravni posao su kupoprodaja, zamjena, nalog (lat. *mandatum*) itd.

b) dvostranoobvezni

Kod dvostranoobveznih ugovora karakteristično je da obje strane obvezne na određenu činidbu, odnosno protučinidbu. Recimo, kod nakladničkog ugovora autor ima obvezu nakladniku predati rukopis, rad ili autorsko djelo, a nakladnik ima obvezu uraditi daljnje radnje te ga objaviti[82]. Svi imenovani ugovori uređeni ZAPSP-om su dvostranoobvezne naravi jer postoji protučinidba. Ta se protučinidba se ne mora sastojati isključivo od plaćanja naknade, već može i od obavljanja (rjeđe suzdržavanja od obavljanja) određenih radnji[83].

c) *intuitu personae*

Nakladnički ugovor sklapa se imajući u vidu određenu osobu autora, ali u određenoj mjeri i nakladnika jer i o njegovim osobinama može ovisiti ostvarenje zajedničkog cilja stranaka nakladničkog ugovora. Pored toga, nakladnik ne može dalje prenositi stečeno pravo, osim ako se ugovornom klauzulom ne odredi suprotno[84].

d) kauzalni

Nakladnički je ugovor kauzalni pravni posao i njegova je svrha objavljivanje autorskog djela i stavljanje toga djela na raspolaganje javnosti. Stoga se nakladnički ugovor ne može se smatrati apstraktnim poslom kod kojeg se ne zna cilj[85].

e) u pravilu formalni

Forma ugovora određena je načinom na koji stranke izjavljuju svoju volju. Tako se ugovori dijele na formalne za čiji je nastanak potrebno ispuniti određene uvjete vezane uz oblik[86] i

[80] Vidi poglavlje 4.1.
[81] Gliha, Igor, Nakladnički ugovor u svjetlu njegova razvoja u Hrvatskoj, op. cit., str. 496.
[82] Loc. cit.
[83] Gliha, Igor, Raspolaganje autorskim pravom (i srodnim pravima), str. 103.
[84] Gliha, Igor, Nakladnički ugovor u svjetlu njegova razvoja u Hrvatskoj, op. cit., str. 496.
[85] Primjer: mjenični posao.

neformalne kod kojih je dovoljno da se stranke usuglase na bilo kakav razumljiv način[87]. Nakladnički je ugovor, kao i bilo koji drugi autorskopravni ugovor potrebno sklopiti u pisanom obliku ne bi li bio valjan, no postoje i izuzetci o čemu više u nastavku.

4.4. Forma nakladničkog ugovora

U općem dijelu ugovornog autorskog prava zakonodavac definira obvezan oblik svih autorskopravnih ugovora. „Ugovor na temelju kojeg se stječe pravo iskorištavanja autorskog prava (autorskopravni ugovor) mora biti sklopljen u pisanom obliku, ako ovim zakonom nije drukčije određeno“[88]. U hrvatskom pravnom sustavu, dakle, nakladnički ugovor mora biti sklopljen u pisanom obliku da bi proizvodio željene pravne učinke, u suprotnom se proglašava ništavim[89]. Takva odredba potrebna je zbog složenosti sadržaja nakladničkog ugovora, širokog izbora ugovornih klauzuli koje su na raspolaganju i dispoziciji strankama[90], ali i zbog zaštite i sigurnosti autora prilikom njegova sklapanja[91].

Međutim, kao i u većini pravnih situacija, zakonodavac predviđa iznimku od obvezatno pisanog oblika. “Nakladnički ugovor o izdavanju crteža, članaka, i drugih autorskih priloga u dnevnom i periodičnom tisku ili publikacijama ne mora biti sklopljen u pisanom obliku“[92]. Takav nakladnički ugovor naziva se malim nakladničkim ugovorom i bit će pravovaljan i ako nije sklopljen u pisanoj, već isključivo u usmenoj formi. Odredbe malog nakladničkog ugovora jednostavnije su od odredbi drugih nakladničkih ugovora, jer se takvi se ugovori najčešće se sklapaju prilikom objavljivanja manjih autorskih djela u novinama, časopisima, znanstvenim publikacijama i sl[93]. Logično, praksa je pokazala da su mali nakladnički ugovori mnogo raširenija pojava od nakladničkih ugovora[94], pa je domaća sudska praksa iznjedrila zanimljiv slučaj o razlici između nakladničkog te malog nakladničkog ugovora.

Odlukom Ustavnog suda Republike Hrvatske[95] od 6. svibnja 2010. godine ukinute su presude Visokog trgovačkog suda RH[96] od 20. travnja 2009. te Trgovačkog suda u Zadru[97] od 22.

---

[86] Najčešće je to pisana forma ugovora.
[87] Strankama je ostavljena sloboda odabira oblika, i najobičniji stisak ruke može predstavljati vrstu neformalnog ugovora.
[88] Čl. 51. ZAPSP-a.
[89] Gliha, Igor, Nakladnički ugovor u svjetlu njegova razvoja u Hrvatskoj, op. cit., str. 497.
[90] Henneberg, Ivan, Autorsko pravo, op. cit., str. 117.
[91] Gliha, Igor, Nakladnički ugovor u svjetlu njegova razvoja u Hrvatskoj, op. cit., str. 497.
[92] Čl. 59. ZAPSP-a.
[93] Većina tiskovnih dnevnika na svojim stranicama osim članaka i informativnog materijala objavljuje karikature, crteže ili kratke stripove humoristične prirode koji su, također, predmet malog nakladničkog ugovora.
[94] Gliha, Igor, Nakladnički ugovor u svjetlu njegova razvoja u Hrvatskoj, op. cit., str. 497.
[95] Broj U-III 3119/2009., 6. svibnja 2010. godine.
[96] Broj Pž-7344/07-3., 20. travnja 2009. godine.

listopada 2007. godine kojima se tužbeni zahtjev podnositelja kojim se od tuženika tražila isplata iznosa od 53 tisuće kuna[98].

Kakvo je bilo činjenično stanje konkretnog slučaja? Naime, ilustrator i karikaturist Stanko Bešlić uputio je tužbeni zahtjev nadležnom Trgovačkom sudu protiv tvrtke "Narodni list d.d." iz Zadra tražeći isplatu iznosa od 53 tisuće kuna na ime objavljenih stripova i ilustracija u tjedniku Narodni list[99].

Prvostupanjskom presudom zadarskog Trgovačkog suda podnositeljev tužbeni zahtjev je odbijen budući da nije dokazao kako je s tuženikom sklopio nakladnički ugovor prema članku 56. ZAPSP-a, no podnositelj je tijekom parničnog postupka pokušao dokazivati kako je s tuženikom sklopio mali nakladnički ugovor temeljem članka 59. ZAPSP-a[100] jer on ne mora biti sklopljen u pisanom obliku, a prema činjeničnom stanju s tadašnjim urednikom suradnja je dogovorena usmenim putem, a potom i realizirana.

Prvostupanjski sud je, naime, u obrazloženju svoje presude naveo kako nije dostavljen dokaz da je od tuženika zatražio isplatu naknade ili cijenu za objavu stripova, pa su prihvaćeni navodi iz odgovora na tužbu prema kojem su stripovi objavljivani u cilju afirmacije autora[101], što je prilično neuvjerljivo objašnjenje znajući da je autor član svjetske enciklopedije ilustratora, odnosno stripa[102]. Također, u ustavnoj tužbi podnositelj se pozvao na odredbu ZAPSP-a[103] koja propisuje da za svako korištenje autorskog djela autoru pripada naknada, pa je, prema njegovu mišljenu, pogrešno tvrditi da on mora dokazati da mu naknada uistinu pripada[104].

Kada je zagrebački Visoki trgovački sud potvrdio prvostupanjsku presudu, podnositelj se ustavnom tužbom obratio Ustavnom sudu i dalje tvrdeći kako je riječ o malom nakladničkom ugovoru, a Ustavni sud je u svojoj presudi utvrdio kako su se sudovi u ocjeni osnovanosti zahtjeva bavili pravnom prirodom nakladničkog ugovora te, stoga, odbili njegov zahtjev jer

---

[97] Broj P-174/07., 22. listopada 2007. godine.
[98] Pravo na pravično suđenje – tumačenje mjerodavnog prava – mali nakladnički ugovor, Informator br. 6096-6097, 2012., str. 4.
[99] Loc. cit.
[100] Loc. cit.
[101] Marković, Sandra, Mali nakladnički ugovor – ustavnosudski aspekt, Informator br. 6008, 2011., str. 9.
[102] Šprljan, Edvard, Zasluženi honorar: Narodni list 'afirmirao' karikaturista Bešlića!?, Slobodna Dalmacija, 18.6.2010., dostupno na: http://www.slobodnadalmacija.hr/Zadar/tabid/73/articleType/ArticleView/articleId/106487/Default.aspx, posjećeno 11. svibnja 2015. godine.
[103] Članak 13. stavak 3. ZAPSP-a.
[104] Marković, Sandra, Mali nakladnički ugovor – ustavnosudski aspekt, op. cit. str. 9.

nije ispunjen obvezatni uvjet pisane forme. Također, ranije instance nisu odlučile pripada li autoru spornih stripova i ilustracija pravo na primjerenu naknadu temeljem članka 53. ZAPSP-a[105].

Stoga, odlukom Ustavnog suda iz svibnja 2010. utvrđeno je kako je zbog propusta u utvrđivanju relevantnih činjenica za odlučivanje o biti sporta Bešliću povrijeđeno ustavno pravo na pravično suđenje u svezi za zaštitom prava prema Ustavu Republike Hrvatske[106], presude Trgovačkog i Visokog trgovačkog suda su ukinute, a predmet je vraćen prvostupanjskom sudu na ponovni postupak[107].

Općenito, ustavnosudska praksa u području autorskog prava u novije vrijeme sve je učestalija. Primjerice, u lipnju 2011. odbačena je ustavna tužba podnositeljice kojoj je naloženo platiti naknadu zbog neovlaštenog korištenja autorskih prava u njenom ugostiteljskom objektu[108], četiri mjeseca ranije podnositeljima je naloženo platiti naknadu budući da je temeljem prekršajnog postupka utvrđeno kako su bez odobrenja javno priopćavali glazbu[109]. U oba slučaja Ustavni sud ustvrdio je kako ne postoje pretpostavke za odlučivanje o biti stvari[110], za razliku od izloženog slučaja u kojemu je bio sklopljen mali nakladnički ugovor. Dojam je kako bi takvih slučajeva u sudskoj praksi bilo i više, no autori, većinom honorarno zaposleni, nisu upoznati sa svojim pravima u konkretnim okolnostima koje su slične ili istovjetne u većini današnjih tiskovina.

S druge strane, tiskano novinarstvo u Hrvatskoj, ali i većini ostalih europskih zemalja, s obzirom na recesijsko stanje te pojavu modernih platformi izvještavanja[111], sve više izumire.

---

[105] Pravo na pravično suđenje – tumačenje mjerodavnog prava – mali nakladnički ugovor, op. cit. str. 4. Članak 53. ZAPSP-a propisuje: Ako visina naknade nije određena pravnim poslom, ili je njena visina određena neprimjereno, ili nije određena prema odredbi članka 162. ovog Zakona, autor ima pravo na primjerenu naknadu. Primjerena je ona naknada koja se u pravnom prometu pošteno mora dati u času zaključenja pravnog posla s obzirom na vrstu i opseg korištenja autorskog djela, uzimajući pri tom u obzir i financijski uspjeh u korištenju autorskog djela, vrstu i obujam autorskog djela, trajanje korištenja, postojanje sporazuma između odgovarajuće udruge autora i odgovarajućeg uruženja korisnika kojim se utvrđuje visina primjerene naknade, kao i druge elemente na temelju kojih se može donijeti odluku o primjerenoj naknadi.

[106] Ustav Republike Hrvatske (NN 56/90, 135/97, 8/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14)

[107] Ustavni je sud analizirao presude s aspekta čl. 29. st. 1 Ustava RH-a ("Svatko ima pravo da zakonom ustanovljeni neovisni i nepristrani sud pravično i u razumnom roku odluči o njegovim pravima i obvezama, ili o sumnji ili optužbi zbog kažnjivog djela") u svezi s čl. 69. st. 4 kojim se jamči zaštita moralnih i materijalnih prava koja proistječu iz znanstvenog, kulturnog, umjetničkog, intelektualnog i drugog stvaralaštva, citirano prema Marković, Sandra, Mali nakladnički ugovor – ustavnosudski aspekt, op. cit. str. 9.

[108] Broj U-III-70/2010., 9. lipnja 2011. godine.

[109] Broj U-III-4289/2010., 23. veljače 2011. godine.

[110] Marković, Sandra, Mali nakladnički ugovor – ustavnosudski aspekt, op. cit. str. 10.

[111] Internetski portali različite tematike, socijalne mreže poput Facebooka i Twittera.

Brojevi prodanih primjeraka svakom godinom sve više padaju[112], pa dolazi u pitanje financijska održivost te upitna budućnost tiskovina. Budući da su honorarni zaposlenici u takvim okolnostima sretni kada dobiju bilo kakvu financijsku korist od poslodavaca, teško je očekivati da će pokretati sudske postupke iz jednostavnog razloga što se ne žele upustiti u takav financijski pothvat, a djelomično stoga što se ne žele isticati i time ugroziti moguće buduće angažmane.

4.5. Predmet nakladničkog ugovora

Autor s nakladnikom sklapa pogodbu ne bi li nakladnik uradio sve potrebne radnje, pa u promet pustio određeno autorsko djelo[113]. Prvo pitanje koje treba razmotriti je određenje djela u vezi s kojime se sklapa ugovor, a potom i pitanje prava koja autor zasnivaju u korist nakladnika.

U pogledu djela, uglavnom je tu riječ o djelu koje je već nastalo. Bitno je ipak naglasiti da se nakladnički ugovor može sklapati i za djela koja još nisu stvorena. Kada se nakladnički ugovor sklapa za djelo koje tek treba biti stvoreno potrebno je odrediti barem naslov djela kao predmet ugovora, nerijetko i grubi sadržaj. U svakom slučaju potrebna je pobliža odrednica budućega djela. Činidba se u tom slučaju sastoji u osnivanju prava umnožavanja i stavljanja u promet djela koje ne postoji i za koje je upitno hoće li ikada postojati i kakvo će uopće biti ako nastane. U takvim okolnostima, nakladnik ne može odbiti djelo ako je predano u roku ili ako je kvaliteta slabija od očekivane. Ako bi ipak nakladnik odbio primiti djelo, autor ima pravo na honorar, naknadu štete, pa i raskid ugovora[114].

U zakonskoj definiciji nakladničkog ugovora[115] navodi se kako se nakladnički ugovor sklapa za autorska djela, no u teoriji i praksi se pokazalo da možemo govoriti o slučaju nepravog nakladničkog ugovora pri čemu se određena autorskopravno nezaštićena djela[116] objavljuju te stavljaju na raspolaganje javnosti, pa se zaključuje kako u domaćem zakonodavstvu nema

[112] Godišnji promet hrvatskih medija pao je s 5,8 milijardi na 3,9 milijardi kuna od 2008. do 2012. godine prema podacima Nacionalnog izvještaja o medijima te Radnih materijala Ministarstva kulture za raspravu o medijskoj politici Republike Hrvatske u idućih pet godina. Citirano prema: Milanović-Litre, Iva, Hrvatska medijska scena: Pad naklade i medijskih sloboda – rast nezaposlenosti novinara, prekovremenog rada i pritisaka političkih elita, www.fairpress.eu, 1. kolovoza 2014. godine, dostupno na: http://www.fairpress.eu/hr/blog/2014/08/01/hrvatska-medijska-scena-pad-naklade-i-medijskih-sloboda-rast-nezaposlenosti-novinara-prekovremenog-rada-i-pritisaka-politickih-elita/, posjećeno 18. svibnja 2015. godine.

[113] Gliha, Igor, Nakladnički ugovor u svjetlu njegova razvoja u Hrvatskoj, op. cit., str. 501.

[114] Loc. cit.; Gliha, Igor, Pravna narav nakladnikovih prava (doktorski rad), op. cit., str. 289.

[115] Čl. 56. st. 1. ZAPSP-a, vidi i supra poglavlje 4.1.

[116] Primjerice djelo na kojemu je nekada postojalo autorsko imovinsko pravo koje je prestalo. Gliha, Igor, Pravna narav nakladnikovih prava (doktorski rad), op. cit., str. 286., tako i Henneberg, Ivan, Autorsko pravo, op. cit., str. 120.

posebnih ograničenja glede predmeta nakladničkog ugovora čime se slijede trendovi modernih pravnih sustava[117].

Prelazeći na pitanje prava koja nakladnik stječe temeljem nakladničkog ugovora, valja razlikovati dva temeljna prava: umnožavanja i stavljanja u promet, koja su navedena kao dva od četiri isključiva prava autora u čl. 18. ZAPSP-a, a također i kao prava koja temeljem nakladničkog ugovora stječe nakladnik spram čl. 56. ZAPSP-a. Kako bi preciznije definirali predmet nakladničkog ugovora, potrebno je posegnuti za Hennebergovom definicijom prava umnožavanja. "Pravo umnožavanja ili pravo reproduciranja jest, u pravilu, isključivo pravo izrade jednog ili više primjeraka autorskog djela na bilo koji način ili u bilo kojem obliku[118]". Što se tiče prava umnožavanja, nakladnički ugovor možemo razdvojiti na uži i širi smisao.

Kod prvog, umnožavanje djela čini se grafički[119], pa se pusti u promet, a u širi smisao ubrajamo i fonogramsko, kinematografsko ili bilo koje drugo audiovizulano umnožavanje djela[120]. Dakle, u hrvatskoj pravnoj doktrini predmetom nakladničkog ugovora smatraju se djela koja se mogu fiksirati, odnosno materijalizirati na određenom sredstvu ili materijalu. Kod pisanih radova će to, jasno, biti papir dok će se kod glazbenog djela skladba fiksirati na, primjerice, digitalni kompaktni disk (CD)[121], ili u novije vrijeme pohraniti na prijenosni USB uređaj u MP3 formatu.

Umjesto prava stavljanja u promet češće se koriste izrazi poput distribucija ili raspačavanje. Takvu konstrukciju vidimo i u odredbi ZAPSP-a[122] u dijelu gdje se nakladnik "mora brinuti o uspješnoj distribuciji primjeraka djela"[123]. Stoga, radi se o svakoj činidbi zahvaljujući kojoj autorsko djelo postane pristupačno širokom broju ljudi i dostupno na tržištu, pa se može raditi i o prodaji, iznajmljivanju ili posudbi primjeraka djela[124].

Hoće li autor nakladniku omogućiti stjecanje još kojeg prava, određuje se isključivo ugovornim klauzulama u nakladničkom ugovoru.[125] To propisuje i sam ZAPSP odredbom

[117] Gliha, Igor, Pravna narav nakladnikovih prava (doktorski rad), op. cit., str. 286-287.
[118] Henneberg, Ivan, Autorsko pravo, op. cit., str. 91.
[119] Na primjer: knjiga.
[120] Gliha, Igor, Pravna narav nakladnikovih prava (doktorski rad), op. cit., str. 285.; Henneberg, Ivan, Prinos proučavanju nakladničkih prava, op. cit. str. 540.
[121] Gliha, Igor, Nakladnički ugovor u svjetlu njegova razvoja u Hrvatskoj, op. cit., str. 501-502.
[122] Čl. 56. st. 1. ZAPSP-a.
[123] Gliha, Igor, Pravna narav nakladnikovih prava (doktorski rad), op. cit., str. 294.
[124] Henneberg, Ivan, Autorsko pravo, op. cit., str. 94-95.
[125] Gliha, Igor, Pravna narav nakladnikovih prava (doktorski rad), op. cit., str. 303.

kako autor ugovorom može nakladniku prepustiti i pravo prevođenja svog djela na određeni jezik te pravo izdavanja tako prevedenog djela, kao i druga imovinska prava[126].

4.6. Ugovorne stranke

Nakladnički ugovor u pravilu sklapaju autor kao kreator autorskog djela i nakladnik, međutim, na obje strane može se naći više osoba. Recimo, mnoga djela su nastala suradnjom dvije ili više osoba, pa u takvom slučaju, kada se na strani autora istovremeno nađe više od jedne osobe, govorimo o koautorstvu[127]. Prilikom takvih okolnosti, možemo položaj koautora u odnosu na djelo poistovjetiti s položajem suvlasnika u obveznom pravu[128].

Slijedom toga, nakladnički ugovor ne može se sklopiti niti se djelo na bilo koji drugi način može iskoristiti ako se s time ne suglase svi koautori. U ZAPSP-u još uvijek ne postoji odredba koja će moderirati praktičan pravni problem koji nastaje ako neki od koautora ne daju suglasnost. Prema jednom mišljenju, koautori su obvezni poštovati odluku većine ili suda, a prema drugom suglasnost za iskorištavanje djela ili sklapanje nakladničkog ugovora može biti uskraćena samo uz opravdan razlog[129], a bilo koji od koautora ovlašten je od suda tražiti da donese odluku[130].

Nadalje, prema odredbi ZAPSP-a, autor može sklopiti ugovor putem zastupnika, ali samo za ona djela koja su izričito navedena u autorovoj punomoći koju je dao zastupniku[131], nakon autorove smrti na nasljednika prelazi autorsko pravo, iako nasljedniku ne pripadaju određena strogo osobna moralna prava, poput prava pokajanja, a osobe kojima je od strane autora prepušteno pravo iskorištavanja djela također mogu sklopiti nakladnički ugovor[132]. Što se tiče autorskih djela nastalih u radnom odnosu, članak 76. ZAPSP-a propisuje da poslodavac stječe pravo na iskorištavanje samo ako je određeno ZAPSP-om, ugovorom o radu ili drugim aktom koji uređuje radni odnos[133]. Nekada je poslodavac imao pravo iskorištavati zaposlenikovo

[126] Čl. 57. ZAPSP-a.
[127] Gliha, Igor, Nakladnički ugovor u svjetlu njegova razvoja u Hrvatskoj, op. cit., str. 498.
[128] Gliha, Igor, Pravna narav nakladnikovih prava (doktorski rad), op. cit., str. 320.
[129] Ibid., str. 320-321.
[130] Gliha, Igor, Prava na autorskim djelima nastalim u radnom odnosu i po narudžbi, op. cit. str. 800.
[131] Čl. 60. ZAPSP-a.
[132] Gliha, Igor, Nakladnički ugovor u svjetlu njegova razvoja u Hrvatskoj, op. cit., str. 499.
[133] Ako se u izvršavanju obveza iz radnog odnosa stvaraju autorska djela, ugovorom o radu, određuje se, između ostalog, stječe li poslodavac pravo na iskorištavanje autorskog djela, te posebice, ako ga stječe, opseg i trajanje prava iskorištavanja autorskog djela. Ako ovim Zakonom, ugovorom o radu ili drugim aktom kojim se uređuje radni odnos nije drukčije određeno, autorsko pravo na autorskom djelu zadržava autor bez ograničenja.

autorsko djelo, no samo u roku od pet godina od završetka djela[134]. Današnje se odredbe po tom pitanju, stoga, čine mnogo ispravnije spram autora.

Što se nakladničke strane tiče, i tu je moguća opcija po kojoj više sunakladnika sklapa nakladnički ugovor s autorom. U takvom slučaju će osim toga nakladničkog ugovora, u pravilu između više nakladnika biti sklopljen sunakladnički ugovor kojim će urediti sva međusobna prava i obveze u odnosu na objavu djela koje je predmet nakladničkog ugovora. Nakladnik može biti poslovno sposobna fizička ili pravna osoba poput državnog tijela ili udruge građana ili, recimo, specijalizirano nakladničko trgovačko društvo[135].

4.7. Prava i obveze autora

Osim moralnih[136], imovinskih[137] te drugih prava[138] koje čine sadržaj autorskog prava, u posebnom djelu ugovornog autorskog prava, određena prava karakteristična su za svaki posebni ugovor, pa tako i nakladnički ugovor. Tako u članku 58. stavku 1. ZAPSP-a stoji kako autor u svako vrijeme ima pravo uvida i kontrole nakladnikovih poslovnih knjiga i dokumentacije radi provjere točnosti podataka koje mu je dao, a prema stavku 2. autor je ovlašten od treće osobe koja je za nakladnika umnožavala djelo zahtijevati potpune i istinite podatke o broju umnoženih primjeraka njegovog djela.

Iz same prirode pravnog posla proizlazi da je najvažnije obveza autora predati nakladniku u posjed autorsko djelo u određenom vremenskom roku, ako je ono određeno nakladničkim ugovorom što najčešće jest slučaj. Ako, pak, nije, onda rok prema ZAPSP-u iznosi godinu dana od dana zaključenja ugovora[139]. Djelo se predaje u obliku rukopisa ili na drugi način, recimo putem elektroničke pošte što je u današnje vrijeme svakako najzastupljenija mogućnost, no predaja se može izvršiti i neposrednim putem[140]. Ako autor propusti predati rukopis u ugovorenom roku, nakladnik ima pravo zatražiti raskid ugovora i naknadu štete zbog zakašnjenja[141]. Međutim, budući da nakladnik i autor imaju isti cilj, u takvim slučajevima najčešće se autoru ostavlja dodatno vrijeme za ispunjenje ključne obveze uz koju

[134] Gliha, Igor, Nakladnički ugovor u svjetlu njegova razvoja u Hrvatskoj, op. cit., str. 499.
[135] Henneberg, Ivan, Autorsko pravo, op. cit., str. 115.
[136] Čl. 14-17. ZAPSP-a.
[137] Čl. 18-31. ZAPSP-a.
[138] Pravo na naknadu (čl. 32), pravo na naknadu za javnu posudbu (čl. 33), pravo slijeđenja (čl. 34), izvornik likovnih djela (čl. 35), iznos koji pripada autoru (čl. 36), odricanje od prava, prenosivost i ovršnost prava slijeđenja (čl. 37), pravo na dobivanje informacija (čl. 38), pravo pristupa autorskom djelu (čl. 39), pravo zabrane javnog izlaganja autorskog djela (čl. 40).
[139] Čl. 62. st. 1. ZAPSP-a.
[140] Henneberg, Ivan, Autorsko pravo, op. cit., str. 117.
[141] Čl. 66. st. 3. ZAPSP-a.

mora osnovati pravo na umnožavanje i stavljanje djela u promet[142] te se suzdržavati od činidbi koje bi nakladniku smetale u obavljaju njegovih obveza[143].

Rukopis može biti predan u cijelosti ili u dijelovima, pa se u potonjem slučaju djelo smatra predanim u trenutku kada autor isporuči posljednji dio te kompletira autorsko djelo[144], a bitno je naglasiti da sama predaja rukopisa ne znači da je nakladnik stekao nakladničko pravo, ono se stječe ugovorom, u mnogo navrata čak i prije nego je dobio rukopis na uvid[145].

Zakonskom odredbom definirano je kako autor, u slučaju propasti djela krivnjom nakladnika ili višom silom nakon njegove predaje, ima pravo na naknadu koja bi mu pripala da je autorsko djelo objavljeno što se može smatrati izmaklom dobiti. Međutim, ako pripremljeno izdanje zbog više sile potpuno propadne prije stavljanja u promet, autoru pripada samo naknada za propalo izdanje dok nakladnik ima pravo pripremiti novo izdanje. Ako, pak, propadne djelomično, nakladnik može bez plaćanje naknade autoru reproducirati samo onoliko primjeraka koliko je propalo[146].

Jasno, autor ima pravo na naknadu, odnosno honorar koji je najčešće određen u samom nakladničkom ugovoru klauzulom, ali kada nije, onda je domaća praksa pokazala da je uobičajeno određuje na druge načine, primjerice, prema postotku prodajne cijene[147]. ZAPSP određuje autorsku naknadu u članku 61. Dakle, ako je autorska naknada određena u postotku od maloprodajne cijene prodanih primjeraka, onda se nakladničkim ugovorom mora odrediti minimalni broj primjeraka prvog izdanja te najniži iznos naknade koju je nakladnik obvezan platiti neovisno o broju prodanih primjeraka[148]. Ako je, međutim, autorska naknada određena paušalno, onda se ugovorom mora odrediti ukupni broj primjeraka ugovorenih izdanja, a ako ni to nije ugovoreno, onda nakladnik može izdati najviše 500 primjeraka autorskog djela, ako iz dobrih poslovnih običaja ili iz okolnosti slučaja ne proizlazi drukčije[149].

U nakladničkom pravu postoji i *bestseller clause* koju Gliha definira kao pravo autora tražiti pravedniju naknadu od one ugovorene ako je objavljivanjem autorskog djela stečena nerazmjerna dobit u odnosu na ranije ugovorenu naknadu[150]. Govoreći zakonskom

[142] Gliha, Igor, Pravna narav nakladnikovih prava (doktorski rad), op. cit., str. 324-325.
[143] Gliha, Igor, Nakladnički ugovor u svjetlu njegova razvoja u Hrvatskoj, op. cit., str. 507.
[144] Gliha, Igor, Pravna narav nakladnikovih prava (doktorski rad), op. cit., str. 327.
[145] Ibid., str. 324.
[146] Čl. 64. ZAPSP-a.
[147] Gliha, Igor, Nakladnički ugovor u svjetlu njegova razvoja u Hrvatskoj, op. cit., str. 506.
[148] Čl. 61. st. 1. ZAPSP-a.
[149] Čl. 61. st. 2. ZAPSP-a.
[150] Gliha, Igor, Pravna narav nakladnikovih prava (doktorski rad), op. cit., str. 319-320.

terminologijom, riječ je o pravu autora na izmjenu ugovora radi pravičnijeg udjela u zaradi, kojeg se autor ne može odreći[151]. Iako temeljem propisa ZAPSP-a autor nema pravo na besplatne primjerke, u praksi se uvriježio uobičajeni princip da nakladnik pred pet do dvadeset besplatnih primjeraka autoru, pa se to može smatrati običajnim pravom[152].

Što se tiče korekture, u ZAPSP-u nema odredaba o tome tko ju je dužan obaviti, no moguće ju je ugovoriti ugovorom na teret nakladnika[153]. Autoru je, doduše, u interesu da djelo bude gramatički perfektno, iako se često događa da nakladnik obavi prvotnu korekturu, a autor tek potom pregleda "obrađeni" tekst[154].

4.8. Prava i obveze nakladnika

Nakladničkim ugovorom autor i nakladnik u pisanoj formi obznanjuju svoj dogovor oko istog cilja – objave autorskog djela. Stoga, glavna obveza nakladnika je učiniti sve potrebno da djelo bude objavljeno te stavljeno na raspolaganje javnosti[155]. Dakle, on mora autorov predani rukopis umnožiti u određenom broju primjeraka što može obaviti sam ako raspolaže dovoljnim tehničkim sredstvima i znanjem, a može naložiti trećoj strani da obavi taj posao za njega. Nadalje, djelo se mora odgovarajuće opremiti te plasirati na tržište, odnosno staviti u promet prodajom ili iznajmljivanjem, a za sve to potrebna mu je i vlastita financijska podrška[156]. Nakladnik snosi rizik jer se brine za sve potrebne radnje koje su ekonomske naravi, uključujući plaćanje honorara autoru[157].

Što se oblika i opreme djela (izgled naslovnice, razmještaj imena ili pseudonima autora, naslova, oblik i izgled podnaslova, tehnički podaci...) tiče, nakladnik u načelu ima slobodu odlučivanja, no nakladničkim ugovorom stranke mogu ugovoriti drukčiju praksu[158]. To se doima veoma bitnim segmentom ugovora jer bi autor, u slučaju nezadovoljavajuće, neodgovarajuće ili, po njegovom mišljenju, pogrešne opreme imao pravo zaustaviti objavljivanje tako opremljenog djela[159].

Nakladnik, također, mora izdati djelo u odgovarajućem roku koji je najčešće posebno ugovoren u nakladničkom ugovoru, a u suprotnom, zakonska odredba ista je kao i u slučaju

[151] Čl. 54. ZAPSP-a.
[152] Gliha, Igor, Nakladnički ugovor u svjetlu njegova razvoja u Hrvatskoj, op. cit., str. 508.
[153] Henneberg, Ivan, Autorsko pravo, op. cit., str. 118.
[154] Gliha, Igor, Nakladnički ugovor u svjetlu njegova razvoja u Hrvatskoj, op. cit., str. 507-508.
[155] Ibid., str. 509.
[156] Henneberg, Ivan, Autorsko pravo, op. cit., str. 118.
[157] Gliha, Igor, Nakladnički ugovor u svjetlu njegova razvoja u Hrvatskoj, op. cit., str. 509.
[158] Čl. 62. st. 6. ZAPSP-a, tako i Henneberg, Ivan, Autorsko pravo, op. cit., str. 118.
[159] Gliha, Igor, Nakladnički ugovor u svjetlu njegova razvoja u Hrvatskoj, op. cit., str. 509.

autorove predaje rukopisa[160]. Ukoliko bi nakladnik prekršio rok, autor je ovlašten na raskid ugovora zbog njegova neizvršenja i naknadu štete u koju se uračunava i povrijeđeno autorovo moralno pravo na objavu djela, kao i na zadržavanje naknade koju je primio, odnosno zahtijevanje ugovorene naknade ako mu još nije isplaćena[161].

S tim u vezi, postoji slučaj iz domaće sudske prakse na temelju kojeg se jasno vidi kakve su autorove mogućnosti ukoliko nakladnik ne objavi, odnosno izda djelo na vrijeme. Odlukom Visokog trgovačkog suda[162] iz lipnja 2004. godine nakladniku je naloženo tužitelju platiti naknadu štete zbog jednostrano raskinutog nakladničkog ugovora. Naime, autor je s tužiteljem, gospodinom A., sklopio nakladnički ugovor 10. ožujka 1989. godine temeljem kojega je nakladnik bio dužan objaviti komentar Zakona o poduzećima. Dogovoreno je kako će autor A.-u slati rukopis u dijelovima, a već do lipnja iste godine poslao mu je većinu materijala na koji tuženik nije imao negativne komentare ni prigovore[163].

Tuženik je, naime, svoje nečinjenje argumentirao izostankom sudske prakse u autorskom djelo zbog čega ono gubi na kvaliteti, no Visoki trgovački sud je ustvrdio kako je ta činjenica tuženiku bila poznata i u vrijeme sklapanja ugovora, te je napomenuo kako su mnogi komentari zakona pisani bez sudskih presuda. Rok predaje nije ugovoren, no autor je svoju obvezu izvršio u primjerenom vremenu za razliku od nakladnika koji je jednostrano raskinuo ugovor ne objavivši djelo zbog čega je dužan tužitelju naknaditi štetu[164].

U autorsko-nakladničkoj simbiozi, vlasnik rukopisa[165] i stvaratelj autorskog djela ipak ne može određivati cijenu prema kojoj će se njegovo djelo, odnosno proizvod prodavati ili iznajmljivati na tržištu. Nju određuje nakladnik, što je donekle i logično budući da on snosi rizik ulaganja, plasmana i objave autorskog djela ulaganjem svog novca[166]. Doduše, obvezan je autora obavijestiti o cijeni i prodaji[167].

Ugovorom se također određuju opseg ili visina naklade. Zapravo, radi se o broju primjeraka koje je nakladnik dužan objaviti, a svako odstupanje od dogovorenog broja smatra se

[160] Čl. 62. st. 2. ZAPSP-a. Nakladnički ugovor može osobito sadržavati i rok u kojem je nakladnik obvezan izdati autorsko djelo. Ako ugovorom nije drukčije određeno, taj rok iznosi godinu dana od dana predaje urednog rukopisa ili drugog izvornika djela.
[161] Čl. 66. st. 1. i 2. ZAPSP-a, tako i Henneberg, Ivan, Autorsko pravo, op. cit., str. 118.
[162] Broj Pž-7337/03., 28. lipnja. 2004. godine.
[163] Z.J., Nakladnički (izdavački) ugovor, Zagreb, Informator, br. 5400-5401., str. 5.
[164] Loc. cit.
[165] Prema čl. 62. st. 5. ZAPSP-a, rukopis ili drugi izvornikostaje u vlasništvu autora osim ako se na temelju ugovora ne obveže predati ga u vlasništvo nakladnika.
[166] Henneberg, Ivan, Autorsko pravo, op. cit., str. 118.
[167] Gliha, Igor, Nakladnički ugovor u svjetlu njegova razvoja u Hrvatskoj, op. cit., str. 509.

kršenjem nakladničkog ugovora i povredom autorskog prava zbog koje se autor može pozivati na naknadu štete[168]. Za pitanje visine naklade važno je trajanje nakladničkog ugovora, a ono može biti neograničeno, pa je rok trajanja definiran zakonom[169], a može biti i ograničeno što se tada postiže suglasnošću strana u ugovornoj klauzuli. Ako je trajanje neograničeno, onda nakladnik izdaje prikladan broj primjeraka koji misli da je potreban[170], a ukoliko se trajanje ograničeno onda nakladnik nije ovlašten stavljati eventualne preostale umnožene primjerke autorskog djela u promet[171].

ZAPSP jasno definira broj izdanja koji je nakladnik ovlašten izdati. Naime, on ima pravo samo jedno bibliografsko izdanje (jedinstveni postupak umnožavanja[172]) ako ugovorom nije drukčije uređeno[173], a članak 57. ZAPSP-a propisuje kako autor može nakladniku prepustiti pravo prevođenja svog djela na određeni jezik te pravo izdavanja prevedenog djela, kao i druga imovinska prava. Takvo pravo se nakladniku može prepustiti isključivo posebnom ugovornom odredbom zbog zakonske presumpcije da se nakladničkim ugovorom na nakladnika prenosi isključivo pravo objavljivanja autorskog djela na jeziku na kojem mu je rukopis predan[174].

Uz vremensku odrednicu, potrebno je spomenuti i onu prostornu, odnosno teritorijalnu za koju u ZAPSP-u nema posebnog propisa. Dakle, ukoliko autor i nakladnik žele ograničiti prostora za korištenje i objavljivanje autorskog djela, moraju to posebno ugovoriti u ugovoru jer se inače predmnijeva da je nakladnik slobodan po cijelom svijetu objavljivati te stavljati u promet autorsko djelo[175]. S obzirom na aktualnu geopolitičku situaciju Hrvatske u kojoj, praktički, nema granica tržišta unutar Europske unije, nelogično je očekivati prostorne klauzule u nakladničkom ugovorima.

Moguća je situacija da nakladnik sklapa nakladnički ugovor s autorom tek nakon što, recimo, dobije pozitivno mišljenje nekoliko recenzenata. Praksa je pokazala da se to najčešće događa prilikom izdavanja znanstvenih radova ili školskih knjiga[176].

[168] Henneberg, Ivan, Autorsko pravo, op. cit., str. 118.
[169] Čl. 99. ZAPSP-a. Autorsko pravo traje za života autora i sedamdeset godina nakon njegove smrti, bez obzira kada je autorsko djelo zakonito objavljeno.
[170] Henneberg, Ivan, Autorsko pravo, op. cit., str. 116.
[171] Gliha, Igor, Pravna narav nakladnikovih prava (doktorski rad), op. cit., str. 308.
[172] Henneberg, Ivan, Autorsko pravo, op. cit., str. 115.
[173] Čl. 62. st. 3. ZAPSP-a.
[174] Henneberg, Ivan, Autorsko pravo, op. cit., str. 116.
[175] Loc. cit., Gliha, Igor, Pravna narav nakladnikovih prava (doktorski rad), op. cit., str. 308-309.
[176] Z.J., Nakladnički (izdavački) ugovor, op.cit., str. 5., tako i Henneberg, Ivan, Autorsko pravo, op. cit., str. 117.

Naravno, nakladnik je dužan autoru omogućiti promjene u cilju poboljšanja djela ili korekcije s možebitnim promjenama koje su se dogodile na konkretnom području prava[177]. Ugovorom se može odrediti drugačije, ali nakladnik je po ZAPSP-u obvezan u slučaju novih izdanja djela omogućiti autoru unošenje poboljšanja ili drugih izmjena autorskog djela, pod pretpostavkom da to ne mijenja karakter autorskog djela[178]. U recentnoj prošlosti, nakladnik je mogao odbiti takav autorov zahtjev ukoliko bi zbog toga snosio prevelike troškove[179], no u aktualnom ZAPSP-u takve odredbe nema, prvenstveno stoga jer je važeći ZAPSP jače zaštitio interese autora. No, zato je u članku 56. definirano pravo prvenstva. Naime, nakladnik koji je stekao pravo na izdavanje autorskog djela ima u pogledu izdavanja tog djela pravo prvenstva pred drugim nakladnicima koji ponude iste uvjete[180], no dužan je u roku 30 dana od dana primitka autorovog poziva dostaviti mu ponudu[181], a pravo prvenstva traje do isteka roka dvije godine od sklapanja nakladničkog ugovora[182].

Ipak, postavlja se pitanje što nakladnik smije ili je obvezan učiniti s neprodanim primjercima autorskog djela? Prema zakonodavcu, dužan je otkup takvih primjeraka ponuditi autoru, i to za cijenu koju bi dobio da ih prodaje za preradu jer u suprotnom odgovara za povredu njegovih moralnih prava. Ako autor odbije ponudu ili je prihvati djelomice, samo za određeni broj primjeraka, nakladnik ostatak može prodati za preradu[183].

Pored onih prava nakladnika u odnosu na autora koja proizlaze iz nakladničkog ugovora kao obveznopravnog posla[184], autor je dužan suzdržavati se od ikakvih radnji koje bi ometale nakladnikovo pravo iskorištavanja autorskog djela[185].

[177] Gliha, Igor, Nakladnički ugovor u svjetlu njegova razvoja u Hrvatskoj, op. cit., str. 509.
[178] Čl. 63. ZAPSP-a.
[179] Henneberg, Ivan, Autorsko pravo, op. cit., str. 119.
[180] Čl. 65. st. 1. ZAPSP-a.
[181] Čl. 65. st. 2. ZAPSP-a.
[182] Čl. 65. st. 3. ZAPSP-a.
[183] Čl. 67. ZAPSP-a, tako i Henneberg, Ivan, Autorsko pravo, op. cit., str. 119.
[184] Gliha, Igor, Pravna narav nakladnikovih prava (doktorski rad), op. cit., str. 336.
[185] Čl. 44. st. 6. ZAPSP-a.

4.9. Prestanak nakladničkog ugovora i njegove posljedice

S obzirom da je nakladnički ugovor obveznopravne naravi, on prestaje prema svim općim pravilima koja vrijede za prestanak takvih ugovora[186], ali postoje i određene specifičnosti zbog njegove posebnosti[187].

Zanimljivo, aktualni ZAPSP samo jednim člankom definira prava i obveze prilikom prestanka raskidom nakladničkog ugovora. On može biti sporazuman i jednostran, a prema Zakonu, autor može zahtijevati raskid ako nakladnik ne izda autorsko djelo ili ne pristupi izdavanju novog ugovorenog autorskog djela u ugovorenom ili zakonskom roku, a nakladnik može zahtijevati raskid ugovora i naknadu štete ako mu autor ne preda rukopis ili drugi izvornik autorskog djela u ugovorenom ili zakonskom roku. Također, ako se ugovor raskida krivnjom nakladnika, autor ima pravo zadržati primljenu, odnosno zahtijevati isplatu ugovorene naknade, skupa sa zahtjevom za naknadom štete[188].

Ipak, zbog karaktera nakladničkog ugovora, tipičan prestanak je njegovim izvršenjem, odnosno postignutim ciljem zbog kojeg je ugovor i sklopljen. Nakladnički ugovor se smatra izvršenim kada se iscrpe naklade svih ugovorenih primjeraka[189] te istekom roka, ako je rok uopće ugovoren sporazumom autora i nakladnika u samom ugovoru[190]. Već je rečeno da je u nakladničkom ugovoru poželjno odrediti visinu naklade[191].

Što se tiče prestanka ugovora zbog neizvršenja, stvari su nešto kompliciranije, a naravno da sporazumni ili zakonski raskid ugovora prema članku 66. ZAPSP-a spada u ovu skupinu razloga za prestanak nakladničkog ugovora. Ipak, ugovor može prestati i zbog više sile kao što su smrt ili bolest autora prije završetka djela te propasti djela[192], prilikom čega su prava i obveze dvaju strana definirane člankom 64. ZAPSP-a.

Međutim, ZAPSP ne definira slučajeve smrti autora ili nakladnika. Naime, ako autor zbog smrti ili drugih zdravstvenih razloga ne može završiti djelo, nakladnički ugovor prestaje, a nakladnik može tražiti povratak honorara od njegovih nasljednika ili od samog autora, ako se,

[186] Vidi više Slakoper, Zvonimir, Gorenc, Vilim, Obvezno pravo, opći dio – sklapanje, promjene i prestanak ugovora., Zagreb, Novi informator, 2009., str. 523-572., Gorenc, Vilim i drugi, Komentar Zakona o obveznim odnosima, Zagreb, Narodne novine, 2014.
[187] Gliha, Igor, Nakladnički ugovor u svjetlu njegova razvoja u Hrvatskoj, op. cit., str. 509.
[188] Čl. 66. ZAPSP-a. Vidi i Gliha, Igor, Nakladnički ugovor u svjetlu njegova razvoja u Hrvatskoj, op. cit., str. 510-511.
[189] Ibid., str. 509-510.
[190] Henneberg, Ivan, Autorsko pravo, op. cit., str. 119.
[191] Vidi supra poglavlje 4.7.
[192] Henneberg, Ivan, Autorsko pravo, op. cit., str. 119.

dakako, ne radi o smrtnom slučaju već drugim razlozima[193]. Budući da je ZOO supsidijarno primjenjiv kao *lex generalis,* treba pogledati njegov članak 213. koji kaže da obveza prestaje smrću dužnika ili vjerovnika samo ako je nastala obzirom na osobna svojstva neke od ugovornih strana ili osobne sposobnosti dužnika. Budući da je nakladnički ugovor u svojoj naravi *intuitu personae*[194], sklopljen posebno s obzirom na osobu autora, logično je da prestaje njegovom smrću. Ipak, smrt ili prestanak, odnosno stečaj nakladnika načelno nije razlog za raskid ugovora jer uz autorovu suglasnost, obveze se prenose na nakladnikove pravne sljednike ili nasljednika. Međutim, zbog takvih izvanrednih okolnosti, autoru je ostavljeno pravo raskida ugovora koje ovisi samo o njemu[195].

Nakladnički se ugovor još može raskinuti zbog posebnog razloga kojeg ZAPSP u članku 17. definira kao moralno pravo autora, a to je pravo pokajanja[196]. Točnije, autor ima pravo opozvati pravo na iskorištavanje svojeg autorskog djela ako bi daljnje korištenje štetilo njegovoj časti ili ugledu i tog se prava ne može odreći[197]. Ne mora posebno navoditi razloge opozivanja, a bitno je naglasiti da takvo pravo od svih nositelja autorskih prava ima samo autor[198] (kao i njegovi nasljednici) koji je nakladniku, u tom slučaju, dužan porpaviti štetu. Najčešći oblik popravljanja štete u ovim okolnostima jest otkup neprodanih primjeraka po prodajnoj cjeni[199]. Takav opoziv prema ZAPSP-u ima učinak od dana kada autor položi osiguranje za naknadu štete, a nakladnik je dužan u roku od tri mjeseca od dana primitka izjave o opozivu priopćiti autoru iznos nepokrivenih troškova.

[193] Gliha, Igor, Nakladnički ugovor u svjetlu njegova razvoja u Hrvatskoj, op. cit., str. 510.
[194] Vidi supra poglavlje 4.3.
[195] Henneberg, Ivan, Autorsko pravo, op. cit., str. 119., tako i Gliha, Igor, Nakladnički ugovor u svjetlu njegova razvoja u Hrvatskoj, op. cit., str. 510.,
[196] Čl. 17. ZAPSP-a.
[197] Čl. 17. st. 2., 3. i 5. ZAPSP-a.
[198] Gliha, Igor, Pravna narav nakladnikovih prava (doktorski rad), op. cit., str. 333.
[199] Ibid., str. 333-334., Gliha, Igor, Nakladnički ugovor u svjetlu njegova razvoja u Hrvatskoj, op. cit., str. 511.

5. ZAKLJUČAK

Najbitnija činjenica kod nakladničkog ugovora jest da autor za nakladnika osniva pravo umnožavanja te stavljanja u promet primjeraka autorskog djela koje mu je predao u posjed, a nakladnik ima nekoliko zakonskih mogućnosti zaštititi takvo pravo od kršenja samog autora ili trećih osoba, a sam snosi sve troškove objave. Odnos između autora i nakladnika nije klasičan odnos na relaciji vjerovnik-dužnik zbog jednostavnog razloga što oboje imaju isti cilj. Objavu autorskog djela i, shodno tome, određenu zaradu.

Nakladnički ugovor obvezno se sklapa u pisanoj formi, u suprotnom se slučaju smatra da ne proizvodi pravne učinke, no postoji iznimka u vidu malog nakladničkog ugovora koji se može valjano sklopiti i u usmenom obliku u cilju objave autorskih članaka, stripova, ilustracija, itd. U načelu, ugovor se sklapa za djelo koje je već nastalo, no može se ugovoriti i u pogledu budućeg djela pri čemu bi bilo korisno, pa čak i obvezno odrediti grubi sadržaj tog djela.

Autor mora predati nakladniku autorsko djelo u određenom ili ugovorenom roku, a pritom ima pravo na naknadu dok je nakladnik, s druge strane, obvezan poduzeti sve potrebne tehničke radnje, skupa s financijskim troškovima, ne bi li djelo u odgovarajućem obliku stavio na raspolaganje javnosti. Tipičan prestanak ugovora jest njegovim izvršenjem, no može se prekinuti i neizvršenjem, recimo smrću autora. Međutim, ako se dogodi smrt nakladnika, na autoru je opcija da odluči o eventualnom raskidu ugovora.

6. PRAVNI IZVORI I LITERATURA

KNJIGE

1. Henneberg, Ivan, Autorsko pravo, Informator, Zagreb, 1996.

DOKTORSKI RADOVI

1. Gliha, Igor, Pravna narav nakladnikovih prava, Zagreb, 1996.

ZNANSTVENI ČLANCI

1. Gliha, Igor, Nakladnički ugovor u svjetlu njegova razvoja u Hrvatskoj, Zbornik PFZ, Zagreb, vol. 45., br. 4-5., 1995.
2. Gliha, Igor, Prava na autorskim djelima nastalim u radnom odnosu i po narudžbi
3. Gliha, Igor, Raspolaganje autorskim pravom (i srodnim pravima), Zbornik Hrvatskog društva za autorsko pravo, vol. 5., 2004.
4. Henneberg, Ivan, Prinos proučavanju nakladničkog prava, Zakonitost (47), Zagreb, br. 8-12., 1993.
5. Marković, Sandra, Mali nakladnički ugovor – ustavnosudski aspekt, Informator br. 6008, 2011.
6. Parać, Kamelija, Građanskopravna zaštita prava intelektualnog vlasništva prema novelama zakona s područja prava intelektualnog vlasništva iz 2007. godine, Narodne novine, Zagreb, 2007.
7. Pravo na pravično suđenje – tumačenje mjerodavnog prava – mali nakladnički ugovor, Informator, br. 6096-6097., 2012.
8. Z.J., Nakladnički (izdavački) ugovor, Informator, br. 5400-5401, 2005.

VRELA S INTERNETA

1. Šprljan, Edvard, Zasluženi honorar: Narodni list 'afirmirao' karikaturista Bešlića!?, Slobodna Dalmacija, 18.6.2010., dostupno na: http://www.slobodnadalmacija.hr/Zadar/tabid/73/articleType/ArticleView/articleId/106487/Default.aspx, posjećeno 11. svibnja 2015. godine.
2. Milanović-Litre, Iva, Hrvatska medijska scena: Pad naklade i medijskih sloboda – rast nezaposlenosti novinara, prekovremenog rada i pritisaka političkih elita,

www.fairpress.eu, 1.8.2014., dostupno na: http://www.fairpress.eu/hr/blog/2014/08/01/hrvatska-medijska-scena-pad-naklade-i-medijskih-sloboda-rast-nezaposlenosti-novinara-prekovremenog-rada-i-pritisaka-politickih-elita/, posjećeno 18. svibnja 2015. godine.

PRAVNI AKTI

1. Zakon o autorskom pravu i srodnim pravima (NN 167/03, 79/07, 80/11, 125/11, 141/13, 127/14.
2. Zakon o obveznim odnosima (NN 35/05, 41/08, 125/11)
3. Ovršni zakon (112/12, 25/13, 93/14)

7. PRILOZI

PRILOG 1 (PRIMJER NAKLADNIČKOG UGOVORA)

_____ (ime nakladnika), sa sjedištem u _____ (grad), koje zastupa_____, u daljnjem tekstu Nakladnik i _____ (ime, prezime, adresa), u daljnjem tekstu Autor

zaključuju sljedeći

NAKLADNIČKI UGOVOR

Članak 1.

Ugovorne strane suglasne su da ovaj ugovor sklapaju sukladno odredbama Zakona o autorskom i srodnim pravima (NN 167/03, 79/07, 80/11, 125/11, 141/13, 127/14).

Članak 2.

Autor se obvezuje za nakladnika napisati djelo_____ (u daljnjem tekstu Autorsko djelo).

Autor se obvezuje da će na zahtjev nakladnika obaviti potrebne dorade, izmjene ili dopune autorskog djela.

Autor jamči nakladniku da je autorsko djelo izvorno, a u slučaju da ima namjeru angažirati treće osobe u cilju izrade predmetnog autorskog djela, obvezan je prethodno obavijestiti nakladnika.

Članak 3.

Autor se obvezuje navedeno autorsko djelo završiti najkasnije do dana _____ (slovima: _____) te isto predati nakladniku u takvom obliku koje omogućuje umnožavanje djela.

U slučaju neispunjenja obveze autora za predajom autorskog djela u ugovorenom roku i na ugovoreni način, nakladnik ima pravo autoru odrediti novi rok za predaju autorskog djela ili na raskid ugovora uz pravo naknade eventualne štete.

Članak 4.

Rukopis ostaje u vlasništvu autora i nakladnik je dužan u primjerenom roku nakon objave djela vratiti ga autoru.

Ukoliko nakladnik ne vrati rukopis sukladno ovom ugovoru, autor ima pravo sudskim putem tražiti vraćanje rukopisa uz zahtjev za naknadom štete.

Članak 5.

Ugovorne stranke suglasne su da naklada predmetnog autorskog djela bude _____ primjeraka.

Članak 6.

Nakladnik ima pravo odbiti autorsko djelo ukoliko nije odgovarajuće kvalitete, a u tom slučaju autoru pripada minimalno 50 % ugovorene cijene.

Nakladnik ima isključivo pravo komercijalne eksploatacije i reprodukcije autorskog djela za svo vrijeme trajanja autorskog prava.

Nakladnik se obvezuje brinuti o uspješnoj distribuciji primjeraka autorskog djela.

Nakladnik nema pravo raditi izmjene na autorskom djelu bez pristanka autora.

Nakladnik je obvezan naznačiti autora na objavljenom proizvodu.

Autor je obvezan uzdržati se od postupaka koji bi ometali nakladnika u vršenju njegovih prava.

Članak 7.

U slučaju raskida ugovora od strane nakladnika, autor ima pravo zadržati honorar i pravo na naknadu štete.

Članak 8.

Nakladnik se obvezuje isplatiti autoru naknadu za autorsko djelo (u daljnjem tekstu Autorska naknada) u paušalnom iznosu od ____ neto na žiro račun _____.

Nakladnik se obvezuje isplatiti autorsko naknadu na sljedeći način:

_____ kuna (slovima: _____ kuna) kao predujam prilikom zaključivanja ovog ugovora, najkasnije 15 dana nakon zaključivanja ugovora

_____ kuna (slovima: _____ kuna) prilikom predaje autorskog djela, a najkasnije 15 dana nakon predaje autorskog djela.

Članak 9.

Ako se korištenjem autorskog djela ostvari zarada koja je u očitom nerazmjeru s ugovorenom naknadom, autor ima pravo zahtijevati izmjenu ovog Ugovora radi određivanja pravničnijeg udjela u zaradi ostvarenoj korištenjem autorskog djela.

Članak 10.

Nakladnik je obvezan objaviti djelo u roku od ____ dana od sklapanja ovog Ugovora u nakladi od ____ primjeraka.

Ako nakladnik ne ispuni takvu obvezu, autor može zahtijevati raskid ugovora i naknadu štete zbog neispunjenja ugovorne obveze.

Članak 11.

Autor ima pravo na ____ besplatnih primjeraka objavljenog djela.

Članak 12.

Sve eventualne sporove u vezi Ugovora, stranke će rješavati sporazumno, a u nepostizanju sporazuma nadležan je _____.

Članak 13.

Za sve što nije predviđeno ovim ugovorom, primjenjivat će se odredbe Zakona o autorskim i srodnim pravima, Zakon o obveznim odnosima i drugi odnosni propisi.

Članak 14.

Ovaj ugovor sastavljen je u ___ primjeraka od kojih svaka ugovorna strana zadržava po ___ primjeraka.

Članak 15.

U znak prihvaćanja sadržaja ovog Ugovora, ugovorne stranke ga potpisuju vlastoručno, odnosno putem ovlaštenih osoba.

U ____ (grad), dana ____ (datum).

Za Nakladnika

_____

Za Autora

_____